

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 45., BR. 3., 81.-120., ZAGREB, VELJAČA 1998.

KAKO PRIREĐUJEMO *STOLJEĆA HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI*

Josip Vončina

U prvoj se knjizi Akademijine serije *Stari pisci hrvatski* (1869.) nalaze pravila prema kojima se sve do danas kritički izdaju tekstovi naših književnika srednjeg doba (od renesanse do preporoda). Biblioteka *Stoljeća hrvatske književnosti* (kratica: SHK) ne teži izdanjima kritičkim (s tekstološkim bilješkama), nego iz njih i iz njihovih iskustava izvedenim pouzdanim izdanjima. Stoga SHK prihvaća i na cjelokupnu hrvatsku pisanu baštinu primjenjuje temeljno pravilo serije SPH: "Odstupati se od teksta izvornoga može tek u pravopisu, razumievajući i tu rieč u njezinom najstrožem značenju, koje isključuje sve promjene osobina fonetskih ili gramatičkih." Ujedinjujući sva iskustva što ih je kroatistička tekstologija stjecala od narodnoga preporoda nadalje i nadovezujući se na svoju prethodnicu *Pet stoljeća hrvatske književnosti* (PSHK), biblioteka SHK mora izraditi potanka tekstološka načela, od kojih ovdje iznosimo tek manji, možda ne baš najmanje zanimljiv dio.

Gotovo tri i pol stoljeća (od kraja XV. do početka XIX.) na hrvatski je pisani jezik snažno utjecao narječni sustav, koji je bio tročlan. Potakao je književnojezične sastavnice: čakavsku (od Marulića nadalje), štokavsku (od Dubrovčana sa štokavskom redakcijom prvobitno čakavskoga stihotvorstva do Slavonaca u doba Kanižlićevo, Katančićevo i Čevapovićevo) i kajkavsku (od drevnih vremena kad su elementi toga narječja počeli ulaziti u tekstove čakav-

ske stilizacije do pisaca Mikloušića i Lovrenčića). Toliko je trajao i narječno hibridni pisani jezik; zastupali su ga pokupski glagoljaši, protestantski pisci, Franjo Glavinić, ozaljski krug, Pavao Vitezović.

Iz najstarijega razdoblja slavenske pismenosti Hrvati su naslijedili i u skladu sa svojim fonološkim potrebama pojednostavnili dva pisma: glagoljicu i ćirilicu. Treći pak (latinica) bio je izumljen za jezik koji nije imao mnogih hrvatskih fonema, za latinski.

Ukupna se naša pisana baština čuva u nekoliko bitnih oblika.

Dragocjen je i pune vjere dostojan *autograf*: spomenik pisan rukom svojega pravog autora. Za starije doba u toj vrsti rukopisa valja oštro lučiti: ipak su većinom tuđe tekstove prepisivali mnogi glagoljaši. Jedan je među takvima bio pop Martinac, koji je, prepisujući Drugi novljanski brevijar, zabilježio bitku na Krbavskome polju i pritom se ispričao “za mnoge omršnje ježe priključiše mi se v dĕli sem”. Iz srednjega doba (od renesanse do preporoda) mogli bismo navesti dug niz hrvatskih pisaca kojima ne poznajemo čak ni potpis. U novije doba (uz naše stoljeće uključujući i prethodno) postoji obilje usporednih oblika: tiskovina pored autografa.

Valja dobro razmisliti o vjerodostojnosti *suvremenih prijepisa*: znajući da je prepisivač za života istinskog autora mogao (i nije morao) poštovati njegovu volju. Možemo (i ne moramo) vjerovati da je mladi Nikša Ranjina, ispisujući svoj rukopisni zbornik, strogo pazio baš na svako slovo svojih uglednih sugrađana, npr. Šiška Menčetića. Naprotiv, razložno možemo pretpostaviti kako je od obojice mlađi Nikola Nalješković Dubrovčanin prepisao sebi upućenu poslanicu svojega prijatelja Petra Hektorovića. O tomu je B. Klaić prosudio: “U čitanju Hektorovićevih djela najednom će čitaocu upasti u oči *ijekavština*. Njom se Hektorović služi u poslanici *Nikoli Nalješkoviću*, kao da mu hoće i time dokazati koliko ga poštuje i koliko mu je drag Dubrovnik i sve dubrovačko.” Pravo uzevši, taj je tekst jekavizirao Nalješković.

Važni su nam se pisani spomenici sačuvali u *mlađim prijepisima*. Pritom treba očekivati krajnje mogućnosti: doslovno prenošenje autografa ili pak bitne otklone od prauzorka. Znamo da mlađi prijepisi prvobitno stanje ne odražavaju u svim pojedinostima.

Poljički statut nastao je prije god. 1444., a sačuvao se u prijepisu s kraja XV. ili početka XVI. st. *Vinodolski zakon* sastavljen je 6. siječnja 1288., a poznat nam je prema rukopisu iz XVI. st. Vjerujemo (iako ne možemo biti posve sigurni) da su prvobitno bila oba sročena slovopisima u kojima su do nas doprla: hrvatskom ćirilicom ili pak glagoljicom.

Odnos među prijepisima suvremenim i mlađim može pokazati jedan tekst Mavra Vetranovića (1483.-1576.): pjesma kojoj je kraća inačica (32 stiha) zabilježena u *Ranjininu zborniku* (pod brojem 778), započetu 1507. i dovršenu koju

godinu poslije toga, za Vetranovićeve mladosti; druga se, šira inačica (54 stiha; naslov: *Pjesanica Lili na grobu*) nalazi u glavnom rukopisu njegovih pjesama, koji je nastao u XVII. st. Prije šest desetljeća (1937.) kritički izdajući stariji zapis te pjesme, Rešetar se oslonio na *Ranjinin zbornik* i jednu kiticu ovako pročitao:

nemoj mu trudno bit, *oh*, svojom desnicom
 ovi grob okropit blaženom vodicom
 i *rijeti*: "Blažen *bil* ovi grob *uvike*
 koji je *priklopil* od *mužâ* sve dike!"

Naprotiv, u počecima Akademijinih *Starih pisaca hrvatskih* Jagić je (1871.), uz Kaznačićevu pomoć, prema mlađemu prijepisu iz XVII. st. isto mjesto ovako transkribirao:

ne moj mu trudno bit, *vaj*, svojom desnicom,
 ovi grob okropit blaženom vodicom,
 i *rieti*: blažen *bio* ovi grob *u vieke*,
 koji je *priklopio* od *muža* sve dike

U čitanju istoga teksta lako je primijetiti dosta razlika. One su pak trojake. Rešetar je primjenjivao novije pravopisne propise, a Jagić starije (*nemoj* – *ne moj*; *rijeti* – *rieti*; *uvike* – *u vieke*; *mužâ* – *muža*). Obojica su (prema strogim pravilima serije SPH) vjerno prenijela svoje izravne predloške. Među njima su pak postojale razlike leksičke (*oh* – *vaj*) i fonološke: *bil* – *bio*; *priklopil* – *priklopio*; *uvike* – *u vieke*. Treći primjer (s jatom) nije metrički posebno zanimljiv: jer jekavska zamjena dugoga jata u hrvatskoj versifikaciji od starine do danas vrijedi isto što ikavska, tj. jedan slog. Teškoće nastaju sa završnim *-l* || *-o*. U zapisu za koji se opredijelio Jagić dvanaesterac je dobio prekobrojni, trinaesti samoglasnik: *-o* < *-l*.

Prvotisku za piščeva života (i tada ponovljenim izdanjima) pripada velika mjera vjerodostojnosti. Ipak, nije na odmet u obzir uzeti posebne hrvatske prilike: bar dva početna stoljeća tiskarstva knjige su se pretežno tiskale u tuđini, a tiskari su bili većinom nevješti hrvatskom jeziku. Primjerom bi poslužiti mogla prva hrvatska knjižna uspješnica: Marulićeva *Judita*, u Mlecima tiskana 1521., 1522. i 1523. U novije doba vrlo se često za piščeva života isti mu tekst pojavljuje u više (čak u mnogo) izdanja, koja se ne podudaraju u svim pojedinostima. Ne mogući razmotriti mnoge zamke koje nam pritom prijete, ipak držimo da je (bar načelno) razborito smatrati kako je konačna i za nas prihvatljiva vremenski posljednja inačica teksta. Valja istaći da nam prvotna izdanja nude raskošnu zakladu izvantekstovnih vrednota: grafičkih i likovnih priloga, među kojima neka se kao jedan od primjera spomene povijesni luk oslikanih inicijala, od rukopisnih glagoljskih zbornika do ranih izdanja Krležinih *Balada*

Petrice Kerempuha. Iskorištavajući takve priloge, možemo pridonijeti da biblioteka SHK, ispunivši svoju najvažniju zadaću (tj. nudeći pouzdano pročitane tekstove), postane ugodna ne samo uhu nego također oku.

Prvotisak poslije piščeve smrti vrlo je varljiva inačica. Držimo da Petar Zoranić nije bio među živima kad su se u Mlecima 1569. tiskale njegove *Planine*. Ne treba li tomu pripisati mnoge nedoumice i očigledne pogreške u slovima tog izdanja? Naprotiv, dobro znamo da je Dživo Bunić Vučić preminuo 6. ožujka 1658., pa svojoj *Mandalijeni pokornici* nikada nije vidio prvotisak iz god. 1659.

Od prvoga hrvatskoga pisanog spomenika, *Bašćanske ploče*, do danas proteklo je devet stoljeća. Gotovo četiri petine toga razdoblja (oko 1100.-1835.) trajala je tropismenost koju su činile glagoljica, zapadna ćirilica (bosančica) i nereformirana latinica. Tek dobru petinu ukupnoga vremena (tj. od 1835. nadalje) Hrvati upotrebljavaju jedinstven slovopis: reformiranu latinicu. Iz toga izlazi da bi im većina pisane baštine, kad bi postojala samo u izvornim zapisima, bila nedostupna: poznajući jedino svoj sadašnji slovopisni sustav, ne bi je mogli čitati.

Stoga je prirodno da hrvatska filologija novijega doba trajno teži ispuniti jednu od svojih bitnih zadaća: cjelokupnu dopreporodnu narodnu pismenost i književnost pouzdano presloviti u svima nam zajedničko pismo. U obzir uzimajući važne jezične istine (višestoljetno oslanjanje hrvatskoga književnog jezika na vlastiti narječni sustav; naglasni mozaik toga sustava), moramo odustatati od punoga cilja, prema kojemu bismo povijesnu hrvatsku pisanu riječ širokomu čitateljstvu približili glasovno i prozodijski. Stoga ćemo ustrajno i potanko prenositi glasove, a o naglascima ponuditi opće upute. Primjer: različite zapise iste riječi (ѣѣѣѣ – жена – xena / scena / fena) preslovit ćemo u lik *žena*, ali pritom nećemo označiti valja li to naglasiti *ženà* ili *žèna*.

Još uvijek u nas o tekstološkom poslu vlada pogrešna slika, koja biblioteci SHK može nanijeti velike štete. Smatra se da je taj posao nezanimljiv i nevažan, pa se i ne spominje. Da bi se u SHK načinio svezak posvećen kojemu novijem piscu, mogu se predloškom za tiskanje ponuditi fotokopije njegovih djela. Naprotiv, treba li izdati koje starije djelo (sačuvano u prvotisku ili u rukopisu), valja ustrajno i akribično (primjenjujući najstroža tekstološka mjericila) korak po korak stvarati transkripciju. Ne bude li se u svemu činila pravedna razlika među dvije vrste posla (od kojih jedan traje dan-dva, drugi nekoliko mjeseci ili koju godinu), ne možemo se nadati uspjehu. Punu pozornost zaslužuje i cjelokupan trud kako bi se za objavljivanje priredili tekstovi hrvatskih pisaca drugoga jezičnog izraza, npr. latinisti.

U skladu sa svojim programom biblioteka SHK objavljivat će tekstove koje su hrvatski pisci na domaćemu ili kojemu stranom jezičnom izrazu stvorili od

najstarijih vremena do danas. Urednički odbor i suradnici biblioteke nastojat će kako bi se tekstovi izraživali u skladu s visokim mjerilima suvremene filologije. Ako je riječ o djelu na kojemu stranom jeziku, izvorni će tekst biti pomno uređen i usporedno će mu se dodati pouzdan prijevod na suvremeni hrvatski književni jezik.

U SHK većinom će, dakako, ulaziti djela na hrvatskome književnom jeziku različitih vremenskih odsječaka. U biblioteci *ne može biti nikakva preinačivanja ni u najsitnijoj jezičnoj pojedinosti*. Tekstovi moraju biti tako priređeni da bi se danas mogli izgovoriti upravo kao što su se izgovarali u vrijeme svojeg postanka.

U novi slovopis možemo stare tekstove prenositi na dva načina: transliteracijom i transkripcijom.

Transliteracija je postupak koji se ponajviše primjenjuje u znanstvene svrhe. Sastoji se u tome da se svakom slovu jednoga pisma odredi posebno slovo u drugome pismu, pa se tako omogućuje svaki zapis vratiti u prvobitno pismo. Primjeri: 1. Glagoljski zapis ꝥꝛꝚꝛꝥꝛꝥ sadrži slovo ꝛꝛ, koje se u hrvatskom jeziku dvojako izgovara: *j* u čakavaca (i kajkavaca), *đ* u štokavaca. Da izbjegnemo nesporazume, poslužit ćemo se grafijskom inačicom današnjega slova, ꝛꝛ prenoseći kao *ĵ*: *anĵel*. 2. Prenoseći zapis ꝥꝛꝛꝛꝥꝛꝥ, primijenit ćemo dva slova, *ě* i *ć*: *srěća*. Prvo od njih ne postoji u današnjoj hrvatskoj latinici opće upotrebe, ali obuhvaća sve tri naše mogućnosti za refleks jata: ikavsku, ekavsku i jekavsku. Drugo pak (*ć*) obilježuje izgovor prošireniji (čakavsko-štokavski) i zanemaruje manjinski (kajkavsko *č*).

Transkripcija je postupak pri kojem težimo odrediti pravi izgovor pojedinoga teksta prema fonološkome stanju što je vrijedilo za sredinu u kojoj je tekst nastao. Na primjer, ako izvanjezičnim dokazalima ustanovimo da je potekao iz čakavsko-ikavskoga kraja, preslovljavat ćemo na drugačiji način. Zapis ꝥꝛꝚꝛꝥꝛꝥ prenijet ćemo primjenjujući obično slovo *j*. Upozorit ćemo da se u toj riječi ne nalazi nepčani suglasnik što ga danas pišemo dvoslovom *nj*, nego slijed neslivenih fonema *n + j*. Stoga ćemo transkribirati: *an'jel*. U drugom zapisu (ꝥꝛꝛꝛꝥꝛꝥ), zanemarujući poseban znak *ě*, istaći ćemo ikavski izgovor: *srića*.

U prvotisku Karnarutićeva *Vazetja Sigeta grada* (fol. 3^r) zapis *cimini* valja čitati *ćini mu*. Time se otvara pitanje svojstveno za stare slagare koji su (rođeni Talijani i ne naučivši naš jezik) s rukopisa u tiskovine prenosili hrvatske riječi. U primjeru *cimini* čak se devet puta uzastopno ponavlja jedan jedini potez perom: *i*. Dakako, on je mogao prouzročiti pogrešna čitanja, koja se u glasovitim nam knjigama renesansnoga stoljeća (u Marulićevoj *Juditi* i u Vrančićevu *dikcionariju*) nerijetko očituju pometnjom među slovima *i*, *m*, *n*, *u*. Prvotisak *Judite* donosi zapise što su pogriješni: *ue* (= *ne*); *ġgmin* (= *ġgnim* 's njim');

poſtaue (= *poſtane*). U Vrančića se također nalazi nekoliko krivih zapisa, među kojima *Ranné* (mjesto *Rame*).

Već je Faustu Vrančiću 1595. bilo jasno da *žuč* posjeduju bića i ne mogu imati stvari. Ipak, nevjesta V. Gaj Karnarutićev je zapis:

Sabgliemu xuch zueca – ignega ſile zloch

tako transkribirao da se u izdanju koje ga slijedi pojavljuje stih “Sablje mu *žuč* zveča i njega sile zloch” (PSHK 5) i rječničko objašnjenje “*žuč*, zveket, zvuk”. Dakako, valjalo je na umu imati dvoje: da u Karnarutića slovo *x* najčešće obilježuje suglasnik *ž* (ali nerijetko i *z*); da *ch* može značiti *ć* i *k* (čak i *h*), ali u tog pisca nikada *č*. Na taj bismo način došli do riječi “*zuk*, zvuk” (Opsada Sigeta, str. 192.), koja je čvrsto potvrđena u Karnarutićeva starijeg sugrađanina Zoranića.

Većinu pogrješnih čitanja, kojima je prvu hrvatsku pjesničku sigetijadu puno stoljeće unakazivalo pogrješno čitanje V. Gaja, znatno je sredio Tomo Matić 1968. Ipak, promaklo mu je nekoliko netočnosti, među njima *žalja*. Nalazi se u prvotisku:

Zac nigda bi ceſar – barz ſridute xaglie
Parui bi rinſchi car chomuſuit caſt ſaglie

Riječ *žalja* propustio je i kritički izdavač *Vazetja*:

Zač nigda bi Cesar brz sridu te *žaje*,
prvi bi rinski car komu svit čast šaje

Nagovještaj iz Matićeve bilješke uz to mjesto:

“*xaglie*. – Rukopis AR s. v. 1 *žaja* donosi taj Karnarutićev stih kao jedinu potvrdu za tu imenicu, koja čini se da znači: žaloba, žalost”

potpuno se obistinilo: Akademijin je rječnik u povijesnu riznicu hrvatskoga jezika uveo riječ *žalja*, koja se nalazi samo u Karnarutića:

“1. ŽAĻA, *f. čini se, da znači* žaloba, žalost. Zač nigda (*negda*) bi rimski Cesar brz, sridu te *žaje* prvi bi rimski car. Krnarutić 10^a.”

Postoji prijedlog da se stih sa spornom, neobičnom riječi ovako shvati: “Budući da je nekad Cezar bio brz (odlučan) u takvoj situaciji”.

Kad smo već pri mašti (koja je u najzamršenijim tekstološkim dvojbama prijeko potrebna), pokušajmo izvorni skup *ſridute xaglie* malo preurediti: uvođeći razmak pred riječju *te*, uklonimo ga iza nje – *texaglie*. Približavamo se rješenju Marka Marulića u pjesmi *Stumačen'je Kata*: “ako l' te deleta slišati batalje, / Lukan ti jih kanta, počan od *Težalje*” (SPH 1, str. 132). Posve dovoljno o cijelom su, naoko zapletenom pitanju znali već priređivači *Osmana*

1844.: da je “Težalje” naprosto genitiv jednine imenici koja je njima bila poznata u liku *Tesalija*. Jedan je od dvaju Mažuranića zapisao: “Farsalja, e, f. inako Farsa, e, f. grad u Tesalii u zemlji gârčkoj od prilike sa 5,000 dušah. Tù razbi Julio Cesar protivnika svoga Pompeja i ostade sam na čelu propadajućega skupnovladanja rimskoga god. 48 prie Isusa.”

Jedinom potvrdom (navedenim dvostihom iz Karnarutićeva *Vazetja Sigeta grada*) ne može se dokazati, dakle, da je riječ *žalja* ‘žaloba, žalost’ hrvatski jezik posjedovao ikada u svojoj povijesti.

Znamo da je god. 1627. Ivan Belostenec postao prvim priorom pavlinskoga samostana koji je bio izgrađen na mjestu glagoljaške župe u Sveticama na Smolča-vrhu blizu Ozlja. Ne znamo pak što je u svojoj latinici učeni pavlin podigao na glagoljici. Već u propovijedi, tiskane za njegova života (1672.), unio je slovo *é* (za reflekske jata [*e/i/je*] i poluglasa [*e/a*]). Konceptija o spoju narječja u književnom jeziku stvorila je potrebu da se uvedu posebna slova dvojakog ili trojakog izgovora; upotrebljava ih Belostenčev *Gazophylacium: ë = e* ili *a; é = e* ili *i* ili [*ije/je*], npr. *Peřzëk*, I, str. 124., s. v. arena; *Nëmëcz*, II, str. 255. S Belostenčevim slovom *é* skladno se podudara slovo *ě* u preporoditelja.

Nastojeći od svih povijesnih hrvatskih književnojezičnih tipova odabrati jedan, preporoditelji su morali u manjoj ili većoj mjeri suzbijati ostale tipove. Stoga im je valjalo misliti i govoriti o jezičnoj pravilnosti i jezičnoj nepravilnosti. Potekao iz toga kruga, Antun Mažuranić odredio je 1856. jezikoslovne temelje *Ilirskoj čitanci*. U njezinu je predgovoru razložio kako naši kajkavci nisu pisali pravim hrvatskim jezikom, nego su na nj prešli tek slijedeći Gaja. Za razliku od svih ostalih transkribiranih tekstova u toj čitanci, primjeri iz kajkavskih pisaca dani su dvjema česticama: u prvoj su bez izmjena sačuvane sve prvobitne jezične osobine; druga je zapravo prijevod sa staroga na ilirski književni jezik. Na taj se način mladi naraštaj školovanih Hrvata (koji će vodeću ulogu u kulturnom životu preuzeti za Bachova apsolutizma) privikavao pogrešnim smatrati i stoga izopćivati svaku jezičnu pojavu koju nije potvrdio nov jezični razvoj.

Pripremala se tako široka staza hrvatskim vukovcima.

Naraštaj rođen za punoga preporoditeljskog nastupa dao je značajnih ljudi, među kojima se ističu filolog Vatroslav Jagić i književnik August Šenoa. U hrvatsku javnost unoseći načine tadašnjega europskog jezikoslovlja, Jagić je težio pojedina pravopisna i jezična pitanja raspraviti primjenjujući filološki dokazni postupak. U tome nije uvijek bio dosljedan: genitivni nastavak *-ah* isprva je branio, potom oštro napadao.

Od svojih pak književnih početaka do smrti (1881.) Šenoa je pisao u skladu s jezičnim načelima zagrebačke filološke škole. Nakon Šenoina odlaska nova

je struja u hrvatskom jezikoslovlju uzimala mah. Na samom je kraju stoljeća stekla prevagu objavljivanjem Maretićeve *Gramatike* 1899. Tu je knjigu iduće godine ocijenio Jagić: glavnom joj manom smatrajući što cio jedan književni jezik teži prikazati oslanjajući se na djela samo dvojice pisaca, Karadžića i Daničića.

Cijelu hrvatsku jezičnu prošlost vukovci su stali promatrati na svoj način: pogrješnim smatrajući sve što se nije podudaralo s njihovim nazorima. Stare hrvatske pisce od naknadnog su preinačivanja spasila jasna pravila Akademijine serije *Stari pisci hrvatski*. Nove hrvatske pisce (pogotovu iz druge polovice XIX. st.) nije imalo što zaštititi. Stoga su se njihovi tekstovi usklađivali s Maretićevom književnojezičnom normom: uz ispriku da ih treba jezično približiti učenicima, kojima su se istovremeno nudili neprerađeni tekstovi Marka Marulića, Ivana Gundulića i drugih starih pisaca.

Jezično preinačivanje novijih hrvatskih književnih tekstova iz druge polovice XIX. st. postalo je općim postupkom koji se primjenjivao sve do naših dana. Mijenjali su se naslovi: djelo Ante Kovačića *Medju žabari* postade *Među žabarima*, naslov u Gjalskoga *Pod starimi krovovi* zamijenio se novim: *Pod starim krovovima*. Bitne su se morfološke, sintaktičke i leksičke pojave krivotvorile pogotovu u prozi. Tako je odlomak iz Šenoina *Zlatarova zlata*:

Na domaku vieka šestnajstoga za kraljevanja Makse drugoga, a banovanja biskupa Gjure Draškovića, nizahu se oko župne crkve sv. Marka onizke daščare, gdje su kramari i piljarice obzirnim gradjanom plemenitoga varoša na "grčkih goricah" tržile lojanica, ulja, pogača i druge sitne robe za sitnu porabu i uz malen novac.

nakon uredničkog zahvata ovako promijenio lice:

Na domaku šesnaestoga vijeka, za kraljevanja Makse drugoga, a banovanja biskupa Đure Draškovića, nizahu se oko župne crkve sv. Marka oniske daščare, gdje su kramari i piljarice obzirnim građanima plemenitoga varoša na "grčkih goricah" tržile lojanica, ulja, pogača i druge sitne robe za sitnu porabu i uz malen novac.

Općoj težnji za preinačivanje izbjeći su mogla jedino pjesnička djela: samo zato jer su počivala na metričkoj versifikaciji. Ako su u stih s određenim brojem slogova prvobitno bili ugrađeni starinski množinski instrumentali s nastavkom *-i* (npr.: *žabari*, *krovovi*), nisu se, bez teških metričkih poremećaja, mogli zamijeniti novijim padežnim likovima (s nastavkom *-ima*: *žabarima*, *krovovima*).

Kako god bilo, izašlo je da su Šenoa i njegovi suvremenici svoja djela sricali prema dvije književnojezične norme: stihove jednom (i to arhaičnijom), prozu drugom, znatno svježijom.

Naša je dužnost te i sve druge pisce u *Stoljećima hrvatske književnosti* prikazati u njihovome istinskome jezičnom ruhu.

Literatura:

- Babić, Stjepan: *Hrvatski pisci pod lektorskim perom*. Hrvatsko slovo, I, br. 37, Zagreb, 5. siječnja 1996., str. 16.-17.
- Djela Dživa Bunića Vučića*, priredio Milan Ratković. Stari pisci hrvatski 35, JAZU, Zagreb, 1971.
- Gaj, Ljudevit: *Pravopis*. Danicza Horvatzka, Slavonzka y Dalmatinzka I, br. 10, Zagreb, 14. Szushcza 1835., str. 38.-40; br. 11, Zagreb, 21. Szushcza 1835., str. 41.-43; br. 12, Zagreb, 28. Szushcza 1835., str. 46.-48.
- Gundulić, Ivan: *Ivana Gundulića Osman u dvadeset pjevanjah*. Zagreb, 1844. *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, priredio: Vjekoslav Štefanić i suradnici: Biserka Grabar, Anica Nazor, Marija Pantelić. Pet stoljeća hrvatske književnosti 1, Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1969.
- Jagić, Vatroslav: *Fluminensia ili koječega na Rěci*. Po Franu Kurelcu. Pozor, br. 125, Zagreb, 31. V. 1862.
- Jagić, Vatroslav: *Naš pravopis*. Književnik I, Zagreb, 1864., str. 1.-34., 151.-180.
- Jagić, Vatroslav: *Predgovor. Pjesme Marka Marulića*, skupio Ivan Kukuljević Sakcinski. Stari pisci hrvatski 1, JAZU, Zagreb, 1869., str. 1.-12.
- Karnarutić, Barne: *Vazetye Sigetta grada*. In Venetia MDLXXXIII.
- Klaić, Bratoljub: *Jezik Hanibala Lucića i Petra Hektorovića*. Prilog historijskoj gramatici hrvatskog jezika. Hanibal Lucić – Petar Hektorović: *Skladanja izvarsnih pisan razlicih – Ribanje i ribarsko prigovaranje i razlike stvari ine*, priredio: Marin Franičević. Pet stoljeća hrvatske književnosti 7, Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1968., str. 267.-324.
- Lopašić, Radoslav: *Oko Kupe i Korane*. Mjestopisne i poviestne crtice. Matica hrvatska, Zagreb, 1895.
- Maretić, dr. T.: *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb, 1899.
- Marulić, Marko: *Libar Marca Marula Splichianina Vchomje usdarfi Iistoria Sfe-te udouice Iudit u uerfih haruacchi slosena.*, In Vinegia... MDXXI.
- Matić, T.: *Karnarutićevo Vazetje Sigeta grada*. Građa za povijest književnosti hrvatske 29, JAZU, Zagreb, 1968., str. 5.-39.
- [Mažuranić, A. – Adolfo Weber – Matia Mesić]: *Ilirska čitanka za gornje gimnazije*, knjiga pèrva, sadèržavajuća izgledè iz hèrvatske literature od pèrvoga njezina početka do godine 1835., u Beču, troškom c. kr. ravnateljstva naklade školskih knjigah, 1856.
- Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića*, skupio Vatroslav Jagić. Stari pisci hrvatski 2¹, JAZU, Zagreb, 1870.
- Pjesme Šiška Menčetića i Gore Držića, i ostale pjesme Rañinina zbornika*, drugo, sasvim preudešeno izdanje, priredio Milan Rešetar. Stari pisci hrvatski 2², JAZU, Zageb, 1937.
- Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, dio XXIII. (Popis izvora. Dodatak). JAZU, Zagreb, 1975.-1976.
- Vazetje Sigeta grada, složeno po Barni Karnarutiću Zadraninu*. Uvod i tumač

- napisao Velimir Gaj. Izdanje dra Ljudevita Gaja, Zagreb, 1866.
- Vončina, Josip: *O Barčevim kritičkim izdanjima*. Barčev zbornik, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1984., str. 227.-232.
- Vončina, Josip: *Preporodni jezični temelji*. Matica hrvatska, Zagreb, 1993.
- Vrančić, Faust: *Rječnik pet najuglednijih evropskih jezika (Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum)*, Venetiis, 1595. (pretisak: Liber, Zagreb, 1971.).
- Zbornik stihova XV. i XVI. stoljeća*, priredio: Rafo Bogišić. Pet stoljeća hrvatske književnosti 5, Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1968.
- Zoranić, Petar: *Planine*, za tisak priredili i uvodne rasprave napisali Franjo Švelec i Josip Vončina. Stari pisci hrvatski 41, JAZU, Zagreb, 1988.

Sažetak

Josip Vončina, Zagreb
UDK , znanstveni članak,
primljen 1997., prihvaćen za tisak 1997.

How the Copy for *Centuries of Croatian Literature* Is Produced

Works by Croatian writers have so far been published under widely varying criteria of copy production and textual criticism, with their language and spelling frequently tampered with. The author, therefore, expounds the principles governing copy production for the major series *Centuries of Croatian Literature*. He pleads for uncompromisingly critical editions, this being the only way for the series to become a collection of models for a reliable history of Standard Croatian.

ZA PRESTANAK IZDAVANJA HRVATSKIH KNJIŽEVNIH DJELA
S KRIVOTVORENIM JEZIKOM

(Otvoreno pismo profesorima i izdavačima
djela hrvatske književnosti 19. stoljeća)

Stjepan Babić

oslije pobjede hrvatskih vukovaca na udaru se našao i jezik hrvatskih pisaca 19. stoljeća, posebno druge polovice, koji su pisali po normama zagrebačke filološke škole. Jezik njihovih djela prilagođavan je novim normama, i tako se razvio neprimjeren običaj lektoriranja književnih tekstova. Nije bilo razumijevanja za autentičnost umjetnosti riječi, nije bilo razumije-